

Петрожалко Юлія Володимирівна – аспірант 3 р. н. кафедри зв'язків з громадськістю, психології та педагогіки Національного університету "Кієво-Могилянська академія", магістр філології. *Коло наукових інтересів:* формування компетентної особистості засобами сучасних педагогічних технологій; назва дисертаційного дослідження: "Компетент-нісний підхід до вивчення курсу "Українська мова професійного спрямування" у ВНЗ України.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ "УКРАЇНСЬКА МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ" У ВНЗ УКРАЇНИ

У статті обґрунтовано зміст поняття "компетентність" у вищій освіті, введено нові поняття: "компетентнісний підхід до вивчення курсу "Українська мова професійного спрямування", "компетентність з курсу української мови професійного спрямування"; окреслено можливі шляхи реалізації компетентнісного підходу до вивчення курсу "Українська мова професійного спрямування" у ВНЗ України.

The content of the concept "competence" in higher education is grounded. New concepts such as "competence approach to teaching the professional Ukrainian language" and others are given. Possible ways of realisation of competence approach to teaching the professional Ukrainian language at higher educational establishments of Ukraine are defined.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Загальновизнаним є той факт, що система вищої освіти України перейшла до стану структурного реформування в напрямі її адаптування до загальноєвропейської. Професор НаУКМА Н.В. Артикуца зазначає, що "Стратегічна мета реформування й модернізації вищої освіти і науки в Україні – створення ефективного інноваційного освітнього середовища у вищих навчальних закладах через сприяння прогресивним нововведенням, упровадження найсучасніших технологій і моделей навчання" [1, 4].

В умовах розвитку української державності, практичної реалізації європейського вибору України, приєднання України до Болонського процесу зростає потреба в оновленні знань з фахової української мови, які необхідні

студентам для майбутньої роботи та можливої участі в державному управлінні. Навчальний матеріал: зразки документів, приклади використання усного мовлення, лексика, а також методики його викладання – мають враховувати майбутні професійні реалії.

Одним із оптимальних шляхів задоволення потреб щодо всебічно підготовлених фахівців як випускників ВНЗ, так і їх замовників, є застосування *компетентнісного підходу* до вивчення даного курсу. Саме розвиток у особистості життєво важливих *компетентностей* може надати людині можливості орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці, подальшому здобутті освіти.

Одним з найперспективніших шляхів впровадження та реалізації компетентнісного підходу у практиці викладання курсу «Українська мова професійного спрямування», на наш розсуд, є застосування *сучасних педагогічних технологій*, в основі яких лежать різні форми, методи і методики активного та інтерактивного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В педагогічній науці активно обговорюється проблема вдосконалення системи освіти шляхом застосування компетентнісного підходу (Ельконін Б.Д., Болотов В.А., Серіков В.В., Петровська Л.А., Мітіна Л.М., Волошина М.С., Добутько Т.В., Зимня І.О., Маркова А.К., Михайличенко А.І., Овчарук О.В., Тубельський А.М., Татур Ю.Г., Кун Т., Пометун О.І., Олійник Т.О. тощо).

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки існує чимало теоретичної та практичної літератури, у якій розглядається питання залучення педагогічних інновацій до навчально-виховного процесу у вищій школі (Абашкіна Н., Алексюк А.М., Гончаренко С.У., Волкова Н.П., Зязюн І.А., Дичківська І.М., Кларін М.В., Лігоцький А., Ничкало Н.Г., Онкович Г.В., Пехота О.М., Подласий І.П., Сагач Г.М., Сисоєва С.О., Щербань П.М., Фіцула М.М., Ягупов В.В. та інші).

На сьогодні видано багато українських підручників та посібників з курсу «Українська мова професійного спрямування», а також різноманітних довідників з ділового спілкування, але жоден із них не задовольняє повною мірою потреб студентів. Можна навести приклади декількох: навчальний посібник для вищих та середніх спеціальних навчальних закладів «Сучасні ділові папери», авторами якого є С.В. Глушик, О.В. Дияк, С.В. Шевчук [2]; навчальний посібник «Українська мова професійного спрямування» В.О. Михайлюка [3]; модульний курс С.В. Шевчук «Ділове мовлення» [4]; підручник «Сучасна ділова українська мова» В.Ф. Максименка [5]; підручник для вищих навчальних закладів «Сучасна українська ділова мова» М.Зубкова [6], «Українська ділова і фахова мова: практичний посібник на щодень» за редакцією М.Д. Гінзбурга [7], «Ділова українська мова» В.М. Пивоварова та Ю.І. Калашника [8], «Ділова українська мова» І.М. Плотницької [9], «Українська мова професійного спілкування» З. Мацюк та Г. Станкевич [10] тощо.

Також існують теоретичні розробки з курсу: Онкович Г.В. «Теоретичні основи використання ЗМІ у навчанні української мови студентів-нефілологів» [11], Павленко О.О. «Теорія і практика навчання ділової комунікації» [12], Сагач Г.М. «Мистецтво ділової комунікації» [13]; численні статті В. Михайлюка «Українська мова професійного

спілкування» [14]; Н. Непийводи «Проект програми з основ професійної мовної підготовки» [15], О. Тищенко «Модель курсу «Мова професійного спілкування» [16] та інших.

Метою дослідження є спроба показати певні можливості реалізації компетентнісного підходу до вивчення курсу української мови професійного спрямування засобами сучасних педагогічних технологій.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні у професійній педагогіці також немає однотайного підходу до розуміння поняття «*компетентнісний підхід*». Під цим поняттям розуміють спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток *ключових (базових, основних, над-, міжпредметних), загальногалузевих та предметних компетентностей* особистості [17, 66; 18, 453].

У свою чергу, поняття «*компетентність*» теоретики педагогіки визначаються як «спеціальним шляхом структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, які набуваються у процесі навчання, що дають змогу людині визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності» [18, 449].

З формуванням ключових компетентностей фахівця співвідноситься мета сучасної освіти, не лише в Україні, а й у світі [19, 448; 18, 66; 17, 404]. До таких, за результатами діяльності робочої групи з питань запровадження компетентнісного підходу, створеної в рамках проекту ПРООН «Освітня політика та освіта «рівний – рівному», належать: уміння вчитися (навчальна); громадянська; загальнокультурна; компетентність з інформаційних та комунікативних технологій; соціальна; підприємницька; здоров'язберігаюча [17, 67-68].

Ключові, загальногалузеві та предметні компетентності особистості є взаємообумовленими та пов'язаними, тому результатом застосування компетентнісного підходу, навіть у межах одного курсу, буде формування загальної компетентності людини, яка є інтегративною характеристикою особистості та містить такі аспекти: «готовність до цілепокладання; готовність до дії; готовність до оцінки; готовність до рефлексії» [18, 449].

Поняття «*компетентнісний підхід до вивчення курсу «Української мови професійного спрямування»* перебуває в межах загального поняття «компетентнісний підхід» у педагогіці вищої школи. Усе зрозумілішим стає той факт, що не сама сума знань, а *органічне поєднання знань з даного предмета, вмінь і навичок їх модулювати (застосовувати у різних ситуаціях), а також самостійно примножувати* є основним показником *компетентності з української мови професійного спрямування* усебічно підготовленого фахівця, який володіє основами

фахового спілкування в усній і письмовій формах, незалежно від ситуації, вміє вести переговори, листуватися з діловими партнерами, укладати угоди тощо.

Поняття “компетентність з української мови професійного спрямування” містить, на наш погляд, такі загальні (ключові) компетентності з української мови професійного спрямування:

- ◇ *компетентність з української стилістики;*
- ◇ *компетентність з професійного документознавства;*
- ◇ *комунікативна компетентність*, що потрактовується як синтез знань та досвіду у певній сфері [20] або як здатність співвідносити мовні засоби із завданнями та умовами спілкування [21, 129]. Поняття “комунікативна компетентність” включає в себе *комунікативні знання* (“узагальнений досвід людства в комунікативній діяльності, відображення у свідомості ситуацій спілкування в їх причинно-наслідкових зв'язках і відношеннях” [22, 424]; *комунікативні навички* (“автоматизовані свідомі дії, що сприяють швидкому відображенню у свідомості комунікативних ситуацій, визначають успішність сприйняття, розуміння об'єктивного світу й відповідного впливу на нього у процесі педагогічної взаємодії” [22, 424]); *комунікативні вміння* (“комплекс дій, які базуються на теоретичній і практичній підготовленості, що дає змогу творчо використовувати комунікативні знання та навички для відображення й перетворення дійсності” [22, 424]).

Комунікативна культура студента виявляється у вмінні самостійно аналізувати та оцінювати свою комунікативну поведінку, гнучко реагувати на різні комунікативні ситуації, вміння ініціювати та самостійно організувати комунікативну взаємодію. З цим поняттям пов'язане також поняття “*комунікативні звички*” (“доведені до автоматизму комунікативні дії” [22, 424]) та “*комунікативний характер*” (“головні якості, властивості особистості, що виявляються у типовій для неї активності в комунікативній діяльності й у відношеннях до навколишнього світу, до інших людей, до себе” [22, 424]), що формуються у процесі вивчення курсу. До складу загальних компетентностей з української мови професійного спрямування входять одиниці компетентнісного підходу меншого порядку, а саме *модульні (галузеві) компетентності з української мови професійного спрямування*:

- ◇ компетентність із особливостей та сфер функціонування *стилів української мови: ділового, наукового, публіцистичного тощо*;

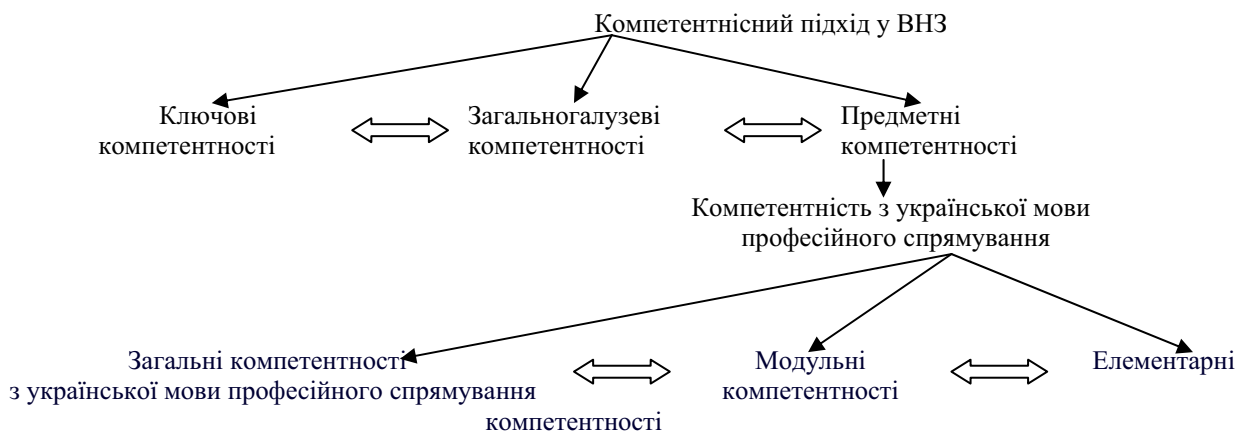
- ◇ *компетентність у роботі з професійними діловими паперами* – обізнаність зі спеціальними зразками документів, уміння та навички їх складати та використовувати; аналітичний підхід до їхнього змісту та форми;
- ◇ *компетентність у різновидах усного професійного спілкування*;
- ◇ *компетентність з культури професійного спілкування* – обізнаність з паралінгвістичними компонентами спілкування (психологічними, соціальними, культурними), з поняттям ділової етики; знання основ ділового етикету; грамотність спілкування;
- ◇ *компетентність з професійної лексики* (термінологія, неологізми, професіоналізми).

У межах кожної із цих компетентностей ми можемо виділити одиниці нижчого порядку – *елементарні компетентності з української мови професійного спрямування* (див. схему) – відповідно до загальноосвітніх предметних компетентностей: знання окремих стилів української мови; знання граматичних правил, обізнаність з видами усного фахового спілкування: переговорами, нарадою, телефонною розмовою і т. д.; зразками різних документів: резюме, контрактом, службового листа і т. д.; правилами ділового етикету в різних ситуаціях тощо.

Формування компетентностей з української мови професійного спрямування можливо здійснити шляхом застосування навчальних технологій, в основі яких лежать конкретні предметні технології, методики та прийоми:

1. **Інтерактивних** (О. Пометун, Л. Пироженко). У процесі вивчення української фахової мови ці методики та технології можуть успішно використовуватися як при вивченні спеціальної документації, так і при оволодінні усними різновидами та правилами професійного спілкування. На основі інтерактивної методики (“мікрофон”, “акваріум” та ін.) можна розробити завдання на переклад з російської мови на українську. Адже сучасні педагоги, у тому числі й українські, зокрема В. Шляхова, В. Михайлюк, О. Романенко, та інші значну увагу приділяють *перекладу*, враховуючи мовну ситуацію в країні та значну мовну інтерференцію: лексичну (вживання словосполучення “повістка дня” замість “порядок денний”, “вчена ступінь” замість “учений ступінь” тощо); семантичну (наприклад, вживання “замісник” замість “заступник”); граматичну (“село в п'яти кілометрах” замість “село за п'ять кілометрів”) – як ефективній формі навчання. Використовуючи цей педагогічний прийом, а також редагування та застосовуючи нові підходи до кращого засвоєння матеріалу, можна проводити цікаві

**Застосування компетентнісного підходу до вивчення курсу
“Українська мова професійного спрямування”**

технологізовані заняття. Таким чином формується культура професійного мовлення: “якісність мови, котра реалізується в процесі мовлення, виявляється в дотриманні мовцем нормативності мови, в майстерному висловлюванні стилістично та ситуативно доцільної думки, єдиної за формою та змістом, підпорядкованої комунікативним намірам мовця” [23].

Можна також запропонувати студентам таку інтерактивну технологію, як рольова гра. Для збільшення компетентності студентів і студенток у складанні документів та усному діловому спілкуванні можуть бути розроблені різноманітні *ділові ігри* та використані епізоди *соціодрами*, наприклад: “Розмова роботодавця та претендента на певну посаду”, “Прес-конференція “Сфери функціонування ділового стилю спілкування” тощо.

На думку С. Канівець, саме впровадження інтерактивно-дослідницької методики CASE забезпечить набуття знань, розвиток комунікативних навичок, творчих здібностей, вміння тих, що вчаться, працювати самостійно та в колективі. Вона надає приклад застосування даної методики до вивчення другорядних членів речення у 8-му класі середньої школи [24, 50]. На нашу думку, цю методику, як і інші інтерактивні методи навчання, можна успішно застосовувати під час вивчення стилістичного, граматичного, лексичного та іншого матеріалу курсу “Українська мова професійного спрямування” у ВНЗ України.

2. Дослідницьких. Наприклад, студентам та студенткам може бути запропоноване самостійне мікродослідження проблем, пов’язаних із матеріалом курсу. Впровадження дослідницьких методів та технологій навчання розвиває аналітичне мислення студентів та студенток, що є особливо актуальним стосовно курсу “Українська мова професійного спрямування”

через відсутність усталених зразків певних ділових паперів.

Перед студентством можуть бути поставлені завдання, що суперечать раніше набутому ним досвіду, або із запланованим латентним внутрішнім конфліктом, який мусить бути розв’язаний для вирішення завдання.

3. Диференційованого навчання. Прикладом використання цієї технології у вивченні курсу “Українська мова професійного спрямування” може бути розробка індивідуальних, парних та групових різнорівневих завдань.

Педагоги (В. Михайлюк та інші), звертають увагу також на такі аспекти проблеми, як **залучення історичного методу** для створення нової методики навчання культури ділового мовлення. Це сприяє глибшому осмисленню історичних подій, що стали матеріалом багатьох документів – довідок, циркулярів, указів, передбачаючи добір лексичних (синонімічних) форм до назв документів; дослідження особливостей мови ділових документів.

4. Кредитно-модульної технології (П. Сікорський, М. Фіцула) – “модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць (залікових кредитів)” [25, 200].

Поділ навчального матеріалу на модулі буде сприяти кращому засвоєнню і систематизації знань студентів, а можливість отримати бали на кожному занятті, за кожний модуль є заохочувальним, мотиваційним навчальним компонентом. Курс “Українська мова професійного спрямування ми пропонуємо вивчати за такими модулями, що відповідають модульним (галузевим) компетенціям з курсу:

- ◇ **особливості застосування стилів української мови;**

- ◇ *робота зі спеціальними діловими паперами;*
- ◇ *основи усного фахового спілкування;*
- ◇ *культура професійного спілкування;*
- ◇ *професійна лексика.*

5. *Інформаційних технологій* – “використання цих технологій пов’язане передусім із вмінням студентів та викладачів послуговуватися такими сучасними носіями інформації, як комп’ютер, а також із вмінням викладачів навчити студентів систематизувати та оцінювати хаотичний потік інформації, який надходить до них з Інтернету та інших сучасних джерел інформації” [26, 94-95].

Залучення інформаційних педагогічних технологій до викладання активізує інтерес студентів та студенток до самонавчання та самовиховання. Наприклад, оволодіння дистанційним курсом з української ділової мови передбачає самостійне вивчення студентами навчального матеріалу, консультації з викладачем та контроль за виконанням завдань.

У сучасній педагогіці вже є численні напрацювання із застосування інформаційних технологій у педагогічному процесі. Ці праці здебільшого мають концептуальний, загальний зміст або стосуються викладання технічних дисциплін. “Проте невирішеною залишається проблема комп’ютеризації конкретних ділянок навчального процесу, зокрема мовної освіти”, – слушно зауважує Л. Струганець (Тернопільський державний педагогічний університет) [27]. Викладачами філологічного факультету цього вищого навчального закладу розроблено інтерактивний комплекс навчального забезпечення з курсу “Сучасна українська літературна мова”, “Культура мови”, “Ділова українська мова”, розробку з останнього курсу запропонували й викладачі Харківського політехнічного університету В. Бондаренко, В. Кухаренко, В. Турчик тощо.

Світ сучасних ділових паперів є надзвичайно мінливим, і студент має вміти самостійно оновлювати свої знання. Окрім того, необхідно активно використовувати рекламу та ЗМІ у вивченні української мови, на чому наголошує проф. Г.В. Онкович, сучасний фахівець із медіапедагогіки. Для того, щоб навчити студентство питати та розмовляти українською діловою мовою без помилок, потрібно спочатку навчити їх розпізнавати помилки у текстах, наприклад, реклами та ЗМІ, і редагувати їх. Це завдання може бути реалізоване у формі рольової гри.

Деякі дані експериментального дослідження проблеми. У травні 2007 року нами був проведений експеримент із застосування сучасних педагогічних технологій до викладання матеріалу з української ділової мови. У ньому брали участь студенти I курсу правничого та економічного факультетів (210 осіб)

Національного університету “Киево-Могилянська академія” (всього 123 особи) та студентів I курсу економічного факультету Київського Славистичного університету (260 осіб). У процесі експерименту брали участь 10 експериментальних та 10 контрольних груп студентів. У контрольних групах викладач обмежився коротким словесним інструктажем до написання висновків як різновиду ділового папера у науковому стилі, потім студенти занотували собі основні вимоги.

Метою проведення дослідження було формування компетентності у роботі із таким різновидом ділових паперів, як висновки з практичної роботи. Специфіка експерименту полягає в тому, що він проводився під час занять із курсу “Основи психології та педагогіки” на матеріалі написання висновків до практичних робіт із психології: “Визначення темпераменту за тестом Айзенка” і “Право- та лівопівкульне мислення”. У центрі уваги студентів залишався матеріал із курсу, але їм було запропоновано звернути увагу на форму написання висновків, врахувати основні норми їх оформлення, а також загальні вимоги до наукового тексту. На наш розсуд, формування компетенції з української мови професійного спрямування, також на заняттях з інших дисциплін соціально-гуманітарного циклу, наприклад у процесі викладання курсу “Основи психології і педагогіки”, є виправданим з того погляду, що ситуація наближена до життєвої, у ній на першому плані переважно є зміст, а не форма. Остання не повинна від цього страждати. Залучення елементів із української ділової мови під час викладання інших дисциплін сприятиме доведенню навичок у використанні знань з даного предмета до автоматизму.

До проведення експерименту на двох практичних заняттях з основ психології та педагогіки було проведено *інтерактивну лекцію*, присвячену формуванню компетентностей з ділового спілкування та письма українською мовою. Студенти брали активну участь в обговоренні важливості даної проблематики, її особливостей. У ході обговорення були застосовані такі інтерактивні методи навчання, як *мозковий штурм*, *селективна конференція*, а також елементи дослідницької технології: *проблемні завдання* із формування особливостей ділового етикету, усного спілкування, ділового та наукового письма тощо.

У процесі проведення першого практичного заняття після проведення психологічного тесту було застосовано такі предметні технології навчання: *робота в парах над вирішенням проблеми* (формулювання ознак наукового стилю письма); *“мікрофон”* (висловлювання думок з приводу вимог до форми висновків); *“акваріум”* (обговорення вимог до змісту висновків як різновиду наукового тексту). Потім спільно, під керівництвом викладача, були

сформульовані та занотовані загальні вимоги до наукового тексту та до висновків з практичних робіт.

У процесі проведення другого практичного заняття з психології було проведено *тренінг* “Вимоги до висновків до практичних робіт з психології” з елементами методики “Інтелект-

карта”, у процесі якого *малі групи* студентів (по 5 осіб) формулювали свої вимоги до письмових висновків, презентували їх у вигляді малюнка або асоціативної схеми на дошці, а потім спільно обирали найвдаліший варіант і на його основі склали загальні вимоги до висновків. Результати експерименту наведені в таблиці.

Таблиця

Деякі результати формуючого експерименту, проведеного у НаУКМА та КСУ

№ з/п	Різновиди помилок та огріхів	Контрольні групи (I курс), %		Експериментальні групи I курс, %	
		Практична робота № 1 (132 роботи)	Практична робота № 2 (128 робіт)	Практична робота № 1 (102 роботи)	Практична робота № 2 (108 робіт)
Формальні помилки					
1	Граматичні (орфографічні, пунктуаційні)	45%	46,3%	9,8%	2%
2	Неправильний поділ на абзаци або їх відсутність	67,9%	64,8%	46,5%	44,9%
3	Стилістичні; наявність русизмів	97,2%	97%	22,8%	14,3%
4	Використання займенника “я”	99,7%	99%	23,9%	16,8%
5	Відсутність безособових речень	45,6%	47,2%	29,4%	20,4%
6	Відсутність усталених зворотів	77%	79%	18,5%	22,1%
7	Переважання неповних, односкладних речень	23,4%	25,6%	5,4%	2%
8	Зворотний порядок слів	12%	19,7%	6,3%	3,2%
9	Розбірливість тексту	24,6%	25,2%	7,6%	14,7%
Змістовні помилки					
1	Тезовий характер тексту	36,71%	35,8%	48,6%	45%
2	Дотримання логічної структури висновків	89,6%	82,6%	27,2%	20,4%
3	Повнота висновків	96,9%	94,9%	30,6%	20%
4	Логічний виклад думок	79,8%	80%	16,3%	20,6%
5	Наявність наукового аналізу	66,4%	64,1%	57,6%	14,7%
6	Зазначення основних ознак псих. тесту	100%	100%	39,7%	20,4%
7	Використання наукової термінології	88,7%	79,5%	20,7%	10,2%
Повне ігнорування вимог		10%	12,3%	3,3%	1,5%

З даних, наведених у таблиці можна побачити, що засобами сучасних навчальних технологій можливо досягти кращих результатів у написанні висновків до практичних робіт із психології як з формального, так і зі змістового боку.

Порівнявши результати написання 1-ї та 2-ї практичних робіт “Основи психології і педагогіки” студентами першого курсу, можна побачити, що вони теж суттєво різняться. Отже, застосування тренінгової технології, де була використана наочність, елементи змагання та

шоу, що розширює діапазон видів задіяної пам’яті, привело до меншої кількості помилок, порівняно з 1-ю роботою.

Слід зважати й на емоційну збудженість студентів під час виконання письмового завдання. Адже за допомогою тестів вони визначали свої особистісні якості. Цим можна пояснити наявність стилістичних помилок, що виявлялися у відсутності нейтральності тону, превалюванні особистісного аналізу тесту над викладом його результатів тощо. У даному випадку використання навчальних інтерактивних

технологій було особливо доречним для спрямування емоційної напруги у конструктивному напрямку.

Висновки. 1. Ми обґрунтували зміст нових понять “компетентнісний підхід до вивчення курсу “Українська мова професійного спрямування”, “компетентність з української мови професійного спрямування” та з’ясували, що підготовка фахівців, компетентних в українській мові професійного спрямування, у ВНЗ України є важливим і перспективним напрямом педагогічних досліджень.

2. Як свідчать результати експериментального дослідження проблеми, ефективним шляхом до реалізації компетентнісного підходу до вивчення курсу є сучасні педагогічні загальноосвітні технології: інтерактивні, дослідницькі, диференційованого навчання, кредитно-модульна, інформаційна, – які ґрунтуються на конкретних предметних технологіях, моделях та методиках вивчення курсу.

3. Беручи до уваги потребу у формуванні компетентності з української мови професійного спрямування, враховуючи особливості навчального матеріалу з курсу та експериментальні дані, ми вважаємо за необхідне залучення сучасних педагогічних технологій до його викладання.

4. Окрім формування специфічної компетентності з української мови професійного спрямування, залучення сучасних педагогічних технологій сприятиме формуванню загальних (ключових) компетентностей особистості, оскільки розвиватиметься аналітичне та творче мислення, психологічна гнучкість, мотивація до вивчення української ділової мови та неперервної самоосвіти; вироблятимуться навички самостійного наукового пошуку, вміння оновлювати, примножувати та модулювати знання, керуючись потребами професійної діяльності.

Література

1. Артикуца Н.В. Інноваційні методики викладання дисциплін у вищій юридичній освіті // Інноваційні технології у вищій юридичній освіті: Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції 25-28 травня 2005 року. – К.: Стило, 2005 – 472 с.
2. Глущик С.В., Дяк О.В., Шевчук С.В. Сучасні ділові папери. – К.: А.С.К., 2005. – 400 с.
3. Михайлюк В.О. Українська мова професійного спрямування: Навчальний посібник. – К.: ВД “Професіонал”, 2005. – 496 с.
4. Шевчук С.В. Ділове мовлення. Модульний курс: Підручник. – К.: Літера ЛТД, 2005. – 448 с.
5. Максименко В.Ф. Сучасна ділова українська мова. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. 448 с.
6. Зубков М. Сучасна українська ділова мова: Підручник для вищих навчальних закладів. – Донецьк: СПД ФО Сердюк В.І., 2005. – 448 с.
7. Українська ділова і фахова мова: практичний посібник на щодень / Уклад. М.Д. Гінзбург, І.О. Требульова, С.Д. Левіна / За ред. М.Д. Гінзбурга. – К.: Інкос, Центр навчальної літератури, 2007. – 672 с.
8. Пивоваров В.М., Калачник Ю.І., Савченко Л.Г. Ділова українська мова: Навч. посібник. – Харків: Одисей, 2007. – 232 с.
9. Плотницька І.М. Ділова українська мова: Навч. посібник. – 3-є видання. – К.: Центр навчальної літератури, 2008. – 256 с.
10. Мацюк З., Станкевич Г. Українська мова професійного спілкування: Навч. посібник. – 2-ге видання. – К.: Каравела, 2008. – 352 с.
11. Онкович Г.В. Теоретичні основи використання ЗМІ у навчанні української мови студентів-нефілологів.: Автореф. дис. ... док. пед. наук. – К., 1995. – 40 с.
12. Павленко О.О. Теорія і практика навчання ділової комунікації. – К.: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, 2003. – 261 с.
13. Сагач Г.М. Мистецтво ділової комунікації. – К.: Київ. ін-т банкірів банку «Україна», 1996. – 180 с.
14. Михайлюк В. Українська мова професійного спілкування // Дивослово. – 2004. – № 1. – С. 46-48.
15. Непийвода Н. Проект програми з основ професійної мовної підготовки // Вісник Сумського державного університету. – 2004. – № 1(60). – С. 13-18.
16. Тищенко О. Модель курсу “Мова професійного спілкування” // Дивослово. – 2003. – № 9. – С. 56-59.
17. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті // Компетентнісний підхід в сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с. – С. 66-72.

18. Педагогіка вищої школи: Навч. посібник / Уклад. З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова. – К.: Знання, 2007. – 495 с.
19. Зязюн І. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи // Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія. – Київ; Глухів. – РВВ ГДПУ, 2005. – 234 с.
20. Печенева Т.А. Коммуникативная стратегия обучения русскому языку // Педагогика. – 2003. – № 4. – С. 26-31.
21. Захарова Е.С., Мельников О.А. К вопросу формирования профессиональной коммуникативной компетенции в инженерном вузе // Профессиональная педагогика: новые идеи и технологии. Материалы межрегиональной научно-методической конференции 23-24 января 2001 года. – Новосибирск: Сибирский гос. ун-т путей сообщения, 2001. – 362 с. – С. 129 – 133.
22. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навч. закладів. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. – 576 с.
23. Барановська Л.В. Формування культури мови студентів аграрного вузу: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К.: АПН України, Інститут педагогіки і психології професійної освіти, 1995. – 25 с.
24. Канівець С. Використання кейс-методу при вивченні другорядних членів речення (8 клас) // Урок української. – 2006. – № 8-9. – С. 49-52.
25. Падалка О.С. Інтенсивні технології навчання // Вища освіта України. – 2002. – № 2. – С. 91-95.
26. Антошкіна О.Г., Несторова В.А. Інноваційні методики навчання у вищій школі // Інноваційні технології у вищій юридичній освіті: Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції 25-28 травня 2005 року. – К.: Стилос, 2005. – 472 с.
27. Струганець Л. Роль сучасних інформаційних лінгвістичних технологій у формуванні педагогічної майстерності // Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія. – Київ; Глухів. – РВВ ГДПУ, 2005. – 234 с. – С. 120 – 129.